

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 27. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360267968/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Chateaubriands *Erindringer* er fulde af den Art Udbrud om et Navns og et Rys Forgængelighed og Intethed, som senere er saa hyppige hos Byron. Der er uden Tvivl en god Del Affektation i disse Udbrud, men en virkelig Livslede og et stadigt Tungsind røber sig alligevel i dem. «Da jeg ikke tror paa Noget, undtagen i Religionen, er jeg mistænksom overfor Alt . . . Den smaalige og latterlige Side af Tingene viser sig altid først for mig; i mine Øjne gives der i Grunden hverken store Genier eller store Genstande . . . I Politik har min Overbevisnings Værme aldrig været længere end min Tale eller mit Flyveskrift til Ende . . . Jeg kender ikke i hele Verdenshistorien et Ry, som kunde friste mig; skulde jeg bukke mig for at tage den største Hæder i Verden op, naar den laa for mine Fødder og jeg ved saa lidt kunde tilegne mig den, saa vilde jeg ikke gøre mig den Ulejlighed. Havde jeg selv kunnet skabe mig, saa havde jeg maaske gjort mig til Kvinde af Lidenskab for Kvinderne; eller hvis jeg havde gjort mig til Mand, havde jeg først skænket mig Skønhed, dernæst, for at tage mine Forholdsregler mod Kedsomhed, min værste Fjende, havde jeg nok villet være en stor Kunstner, men ukendt og alene brugende mit Talent for mig selv. Fører man Livet tilbage til dets sande Værd, og frigør man det for al Hutnbug, finder man kun to Ting af Værdi, Religion i Forening med rige Evner og Elskov i Forening med Ungdom, det vil sige Fremtid og Nutid; Resten er det ikke Umagen værd at tænke paa . . . Udenfor Religionen har jeg ingen Tro. Hvis jeg havde været Hyrde eller Konge, hvad skulde jeg da have gjort med mit Scepter eller min Stav? Jeg var bleven lige træt af Hæder og Geni, Arbejde og Fritid, Medgang og Modgang. Alt trætter mig; jeg slæber med Møje min Kedsomhed med mig, altsom Døgene gaar, og saaledes bortgaber jeg overalt mit Liv (*et je vais partout bâillant ma vie*)^{*)}. Hvormegen Lidenskab var ikke bleven bortødslet paa Fantasterier og poetiske Drømme, før Chateaubriand naaede til denne kedsommelige Kedsomhed! I *Atala* sprudler Lidenskaben endnu som en varm Kilde, men dens Stænk er som af en svidende, fortærende Vædske:

Den gamle Indianer Chactas fortæller en ung Franskmand, hvem Chateaubriand har givet sit andet Fornavn René, sin Ungdomshistorie. Han er bleven fangen af en fjendtlig Indianer

^{*)} *Mémoires d'Outre-Tombe* I 207, 451, II 129.

stamme og dømt til Døden paa Baalet; da fatter Datteren af Stammens Høvding, Atala, Godhed for ham og nærmer sig Stedet, hvor han staar bunden; han anser hende først for den Jomfru, som førtes til Krigsfangen i de sidste Timer før Dødsdommens Fuldbyrkelse, dog hendes Hensigt er ikke den at trøste ham, men om muligt at befri ham. Han gribes af Elskov til hende, opfordrer hende til at fly med ham og blive hans, men han vil det ikke, og han bliver, forsinket ved hendes Modstand, anden Gang Fange. Allerede er han kranset med Blomster, malet blaa og rød i Ansigtet, smykket med Perler i Ørene for at brændes, da Atala anden Gang flygter med ham. Bogens Hovedindhold er Fremstillingen af denne Flugt, af Chactas' Attraa og Atala's forunderlige Blanding af Lidenskab og Tilbageholdenhed, som bringer hende til afvekslende at være lutter Hengivelse og lutter Modstand. Hendes Væsen opklares, da hun meddeler Chactas, at hendes Moder, som blev forført af en Hvid, har ladet hende kristne og har taget det Løfte af hende at forblive ugift til sin Død. I sin Fortvivlelse over dette Løfte og i sin Angst for ikke at kunne holde det, tager Atala hemmeligt Gift og udaander i sin Elskers Arme understøttet af en gammel Missionær, som optager det unge Par i sin Hytte.

Man maa selvfølgelig søge til Fortællingen selv for at faa det fulde Indtryk af, hvilken brændende Lidenskab og hvilken lyrisk Flugt den har. Man kan ligesaa lidt gennem Indholds-gengivelse og Citater give en Forestilling om den Styrke, hvor-med de selsomme Naturomgivelser er malte. Men det er let at paavise, hvorledes Chateaubriand fortrinsvis og uvilkaarligt anvender en Blanding af det Rædselsfulde og det Erotiske som Virkemiddel. I den egenlige Elskovsscene er der ikke blot ødslet med Larm af Klapperslanger, Hyl af Ulve, Brøl af Bjørne og smaa Tigre som ledsagende Musik, men anvendt en Storm, der bringer Skovene til at knage, og et uigennemtrængeligt Mørke, nu og da sønderrevet af Lyn i Lyn, der antænder en Skovbrand. Rundt om de Elskende brænder allerede Granerne som Fakler ved deres Bryllup, Atalas Modstand er ved at knækkes, da et advarende Lyn slaar ned lige for hendes Fødder. Herefter er det, at hun tager Gift, og i hendes sidste Ord til Chactas synes Lidenskabens Skovbrand at fortsætte Braanden i Naturen:

«Hvilken Kval, uophørligt at se dig ved min Side, fjernt fra alle Mennesker i den dybe Ensomhed, og at føle en uovervindelig